

NUTNÉ SPOJENÍ

Poté, co Hume podrobně vysvětlil „způsob, kterým usuzujeme za hranice svých přítomných impresí“ (/77/, s. 155), vrací se ve čtrnáctém oddílu O ideji nutného spojení k otázce kauzálního vztahu, aby ji uzavřel. V souladu s učením o impresích a idejích to znamená objasnění ideje příslušného vztahu, tedy nalezení impresie, z níž tato idea vzniká. Při zkoumání obou jevů zvaných příčina a účinek, tj. při jejich posouzení jako filosofické relace, si uvědomujeme pouze jejich styčnost v místě i čase a to, že příčina předchází účinku. Ani reflexe více takových případů neodhalí nějaký další vztah mezi nimi. Vzniká však při tom nová impresie či determinovanost v naší mysli. Po častém opakování jsme zvykem vedeni k tomu, že objeví-li se jeden z předmětů relace, vybaví se představa druhého (přecházíme od impresie k ideji).

Celé následující dvacetistránkové pojednání začíná Hume upozorněním, že se jedná o „jednu z nejvýsostnějších otázek filosofie“. (/77/, s. 156) Pojmy jako příčinné působení, účinnost, síla, energie atd. mají zásadní význam pro vědu vůbec. Pak připomíná dvě zásady: „*Za prvé*, že rozum sám nikdy nemůže dát vzniknout žádné původní ideji, a *za druhé*... nikdy nás nevede k závěru, že ke každému počátku existence je zapotřebí nějaké příčiny nebo plodivé schopnosti.“ (/77/, s. 57) Není-li rozum původcem ideje nutného spojení, pak jako další zdroj zbývá zkušenost.

Hume také argumentuje proti karteziánskému pojetí Boha a božství jako jediného aktivního principu a hybné příčiny všeho. Koncept Boha podrobuje stejným kritériím jako ostatní: „Je-li každá idea odvozena z impresie, pak idea božství pochází ze stejného počátku; a jelikož žádná impresie – ať ze smyslů nebo z reflexe – neimplikuje nějakou sílu či působivost, je rovněž nemožné objevit nebo jen představit si takový aktivní princip v božství.“ (/77/, s. 160) Dochází k závěru, že předpoklad síly či působivosti v boží bytosti je ve svých důsledcích bezbožný. Tomu se lze vyhnout jen upuštěním od ideje působící síly, protože ji nejsme schopni odhalit ani v hmotě ani v duchu. Humova kritika je namířena jak proti spekulativní teologii, tak proti zakořeněnému obecnému povědomí. Domněnka, že některé objekty jsou obdařeny působící silou či schopností produkovat účinky, nemá smysl a je důsledkem chybného užívání jazyka.

Dále se Hume zabývá multiplicitou případů podobnosti. Pouhé opakování událostí nevytváří nic nového v samotných objektech, avšak podobnost událostí působí na představivost a vyvolává „novou impresi v duchu“. (/77/, s. 165) Idea nutnosti tedy vzniká z vnitřní impresie (reflexe opakujících se podobných případů, jež vyvolává sklon přecházet od jednoho jevu k druhému), a proto je nutnost to, co „... existuje v duchu, nikoli v objektech“. (/77/, s. 165) Z dalšího textu, v němž Hume posuzuje své závěry z různých úhlů pohledu, je zřejmé jeho hluboké přesvědčení, že pro čtenáře budou stěží přijatelné. Autor se předem brání tím, že si sám klade nejružnější námitky a předvídá možné desinterpretace, avšak končí poněkud sebejistě: „Na všechny tyto argumenty mohu jen odpovědět tolik, že věc se má asi

